

1.	Innledning.....	1
2.	Overordnede forventninger til Helse Sør-Øst i 2008	2
2.1.	Mål for Helse virksomheten til Sør-Øst	2
2.2.	Tildeling av midler	2
3.	Pasientbehandling.....	4
3.1.	Aktivitet.....	4
3.2.	Kvalitet	5
3.2.1.	Tjenestene skal virke	6
3.2.2.	Tjenestene skal være trygge og sikre	6
3.2.3.	Tjenestene skal involvere brukerne og gi dem innflytelse	7
3.2.4.	Tjenestene skal være helhetlige og sammenhengende	7
3.2.5.	Tjenestene skal utnytte ressursene på en god måte	8
3.2.6.	Tjenestene skal være tilgjengelige	8
3.3.	Prioritering	9
3.4.	Nøkkeldata	9
3.5.	Områder med særskilt fokus	10
3.5.1.	Lokalsykehus.....	10
3.5.2.	Spesialisthelsetjeneste for eldre	10
3.5.3.	Psykisk helsevern	10
3.5.4.	Rehabilitering og habilitering.....	11
3.5.5.	Nasjonale strategier på kreft, diabetes, KOLS, tiltak innen smertebehandling mv.....	12
3.5.6.	Nasjonale kompetansesentre i spesialisthelsetjenesten	13
3.5.7.	Lands- og flerregionale og overnasjonale funksjoner	13
3.5.8.	Tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelavhengige	14
3.5.9.	Kvinnehelse	15
3.5.10.	Organdonasjon og transplantasjoner	15
3.5.11.	Beredskap og smittevern	16
4.	Forskning.....	16
5.	Utdanning av helsepersonell	17
6.	Pasientopplæring	18
7.	Sosial- og helsedirektoratets rolle	18
8.	Oppfølging og rapportering.....	18

1. Innledning

Helse- og omsorgsdepartementet stiller gjennom dette oppdragsdokumentet de midlene Stortinget har bevilget Helse Sør-Øst RHF for 2008, til disposisjon for det regionale helseforetaket. Helse Sør-Øst skal utføre pålagte oppgaver og sørge for en realisering av styringskravene innenfor de mål og rammer som er gitt og de ressurser som blir stilt til rådighet i dokumentet.

Staten har det overordnede ansvar for at befolkningen gis nødvendig spesialisthelsetjeneste, jf. spesialisthelsetjenesteloven § 2-1. Med hjemmel i spesialisthelsetjenestelovens § 2-1a er de regionale helseforetakene gitt et samlet ansvar for at befolkningen i regionen får tilgang til spesialisthelsetjenester slik dette er fastsatt i lov, forskrifter og andre vedtak. Dette omtales gjerne som "sørge for" - ansvaret.

For å følge opp lov, forskrifter og andre vedtak skal de regionale helseforetakene påse at det er etablert systemer som sikrer at aktiviteten planlegges, organiseres, utføres og videreføres i samsvar med fastsatte krav. Systemene må være dokumentert. Helse- og omsorgsdepartementet legger til grunn at Helse Sør-Øst har robuste systemer for formidling og oppfølging av myndighetskrav mellom det regionale helseforetaket og de underliggende helseforetak for å sikre at pasientbehandling, forskning, undervisning og pasientopplæring skjer i samsvar med myndighetskravene. Departementet vil i styringsdialogen med Helse Sør-Øst rette sin oppmerksomhet mot dette.

Helsetilsynet følger med på hvordan tjenestene og helsepersonellet utøver sin virksomhet og griper inn når virksomhet utøves i strid med lovgivning. Gjennom tilsyn peker Helsetilsynet på eventuelle avvik som må korrigeres av tjenesten. Helsetilsynet har identifisert avvik i sine landsomfattende tilsyn innen blant annet barnehabiliteringsområdet, behandlingstilbudet til rusmiddelavhengige, behandlingstilbudet til personer med psykiske lidelser herunder korridorpatientproblematikk ved psykiatriske avdelinger og ved akuttmottak i somatiske sykehus. For å sikre at Helsetilsynets påpekninger blir fanget opp i hele organisasjonen må det regionale helseforetak legge til rette for at de underliggende helseforetakene er organisasjoner som lærer kollektivt av feil og systemsvikt.

De regionale helseforetakenes forpliktelse til å følge opp Stortingets budsjettvedtak er knyttet til de enkelte budsjettposter og vedtak. Samtidig har Helse- og omsorgsdepartementet en forventning om at oppfølgingen skjer innenfor en helhetlig ramme, der det legges vekt på at det enkelte tiltak/de enkelte aktivitetene gis en innretning som følger opp bredden av de helsepolitiske målene. I statsbudsjettet for 2007 la regjeringen fram Nasjonal helseplan (2007-2010). Denne gir en helhetlig omtale av helsepolitikken enkelte innsatsområder, betoner viktigheten av at disse sees i sammenheng, peker på sentrale utfordringer og trekker opp strategier og tiltak for at utfordringene skal møtes på en helhetlig måte. Departementet legger til grunn at det regionale helseforetaket har satt seg inn i Nasjonal helseplan, og at denne fortsetter å være veiledende for arbeidet i 2008.

Oppdragsdokumentet har en oppbygning der fastsatte mål for tjenestene blir omtalt i en innledning under hver overskrift, mens de konkrete tiltak og styringsvariabler, som Helse Sør-Øst skal følge opp i 2008, blir listet opp som kulepunkt. I oppdragsdokumentet gjør departementet bruk av styringsvariabler. Dette er nøkkeltall som departementet vil bruke for å følge med i arbeidet med aktivitet, kvalitet og prioritering. I vedlegg 1 er det gitt en oversikt over styringsvariablene som departementet vil bruke i styringsdialogen med det regionale

helseforetaket. Styringsvariablene er inndelt i to grupper – gruppen der det er satt bestemte styringskrav og gruppen som først og fremst bør brukes for at departement og Helse Sør-Øst på en felles måte kan følge med i utviklingen, og at styringsdialogen kan baseres på denne felles kunnskap. I oppdragsdokumentets tekst framgår det hvordan departementet vil legge opp til at styringsvariablene skal brukes i oppfølgingssammenheng. Den enkelte variabel og summen av disse vil danne et grunnlag for å belyse hvor godt tjenesten følger helsepolitikkenes mål. Utvalget av styringsvariablene er ikke ment å dekke for alle helsetjenestens aspekter. På mange områder vil det være nødvendig å vurdere supplerende informasjon for å få et helhetlig bilde av utviklingen. Det er nødvendig å videreutvikle gode styringsvariabler i tråd med internasjonal praksis og nasjonale helsepolitiske mål.

Helse- og omsorgsdepartementet forutsetter at Helse Sør-Øst setter seg inn i St.prp. nr. 1 (2007-2008) og tilhørende budsjettvedtak i Stortinget.

2. Overordnede forventninger til Helse Sør-Øst i 2008

2.1. Mål for Helse virksomheten til Sør-Øst

Helse Sør-Øst skal tilby kvalitativt gode helsetilbud. Målet er et likeverdig helsetilbud av kvalitativt gode helsetjenester, uavhengig av diagnose, kjønn, etnisk bakgrunn, bosted, personlig økonomi og tilpasset den enkeltes livssituasjon.

De regionale helseforetakene har et helhetlig ansvar for at befolkningen får tilbud om relevante tjenester, i henhold til lovbestemmelser og øvrige myndighetsdirektiver. Dette inkluderer diagnostisering, selve behandlingen, pleie- og omsorgstjenester i tilknytning til behandlingen og rehabilitering. Det regionale helseforetaket har videre ansvar for at forskning, utdanning og opplæring av pasienter og pårørende ivaretas på en god måte, og at disse oppgavene underbygger god og forsvarlig pasientbehandling. Pasienter og brukere må ha trygghet for at tjenestene er tilgjengelige og at de blir møtt med omsorg og respekt. I dette arbeidet må samiske pasienters rett og behov for tilrettelagte tjenester etterspørres og synliggjøres i planlegging, utredning og når beslutning tas. Virksomheten må preges av god kvalitet, og ha kultur for læring og forbedring og samhandling mellom tjenestenivåene. Internkontroll er viktig i denne sammenheng, herunder at foretakene har systemer for læring og utvikling som følge av tidligere feil og uheldige hendelser.

Virksomheten må tilpasses de økonomiske rammebetingelsene som Stortinget har fastsatt. Målsetningene over må derfor nås innenfor de økonomiske rammene som er stilt til rådighet i dette dokumentet. Styring og kontroll med ressursbruken er avgjørende for at man kan gjøre de riktige faglige prioriteringene. God økonomisk styring gir også muligheter til å få det handlingsrommet som trengs for å videreutvikle tjenestene. Omstillinger må skje i samarbeid med de ansatte.

2.2. Tildeling av midler

Grunnlaget for Helse Sør-Øst sine inntekter er i hovedsak bevilgningsvedtak i Stortinget og midler som overføres med grunnlag i disse vedtakene. Nedenfor redegjøres for hvilke midler Helse- og omsorgsdepartementet tildeler Helse Sør-Øst i 2008.

Helse Sør-Øst skal i 2008 basere sin virksomhet på tildelte midler som følger av tabell 1. Oversikt over første utbetaling i januar, og videre plan for departementets utbetalinger av tilskudd omtales i egen ekspedisjon til de regionale helseforetak.

Det vises til helseforetaksloven § 45 samt Bevilgningsreglementet § 10 hvor departementet og Riksrevisjonen er gitt adgang til å iverksette kontroll med at midlene nyttes etter forutsetningene.

Tabell 1 Tilskudd til Helse Sør-Øst fordelt på kapittel og post (i 1000 kroner).

Kap	Post	Betegnelse	Midler til Helse Sør-Øst
726	70	Habilitering og rehabilitering og tiltak for rusmiddelavhengige. Tilskudd	13 550
729	60	Helsetjeneste til innsatte i fengsel	8 536
729	70	Behandlingsreiser til utlandet	98 885
732	70	Tilskudd til helseforetakene, <i>kan overføres, kan nyttes under posten 71</i>	
	70	Tilskudd til helseforetakene (pasienttransport og reiseutgifter for helsepersonell)	666 691
	70	Tilskudd til helseforetakene (opptreningsinstitusjoner mv)	719 500
	70	Modum Bad	94 600
	70	Tilskudd til helseforetakene (kompensasjon for bortfall av differensiert arbeidsgiveravgift)	18 900
	72	Tilskudd til Helse Sør-Øst RHF, <i>kan overføres</i>	31 969 980
	76	Innsatsstyrt finansiering av sykehus, <i>overslagsbevilgning</i>	¹
	77	Refusjon poliklinisk virksomhet ved sykehus, <i>overslagsbevilgning</i>	²
	78	Tilskudd til forskning og nasjonale medisinske kompetansesentre, <i>kan overføres</i>	477 691
	79	Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte, <i>kan overføres</i>	256 197
	81	Tilskudd til store byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	647 000
737	70	Krefregisteret	83 808
743	73	Tilskudd til arbeid med vold og traumatisk stress, <i>kan overføres</i>	2 234
	75	Tilskudd til styrking av psykiske helsevern, <i>kan overføres</i>	1 238 162

Kap. 726 post 70 Tilskudd til tiltak for rusmiddelavhengige

Bevilgningen til formålet utgjør Helse- og omsorgsdepartementets andel av utgifter i forbindelse med videreføring av prøveordning med Dommerledet narkotikaprogram i Oslo med 1,75 mill. kroner samt rusmestringsenhet ved Ravneberget fengsel med 0,6 mill. kroner. Det er også avsatt 3,2 mill. kroner over denne posten til finansiering av nasjonalt kompetansenettverk for forebygging av problemer hos barn og unge som har foreldre med rus-/psykiatriproblematikk ved Sørlandet sykehus HF. Det avsettes også 8 mill. kroner til en utvidelse av "Stifinner"- tilbudet, i samarbeid med fengsler i Oslo-regionen.

Kap. 729 post 60 Tilskudd til helsetjeneste til innsatte i fengsel

Midler over denne posten skal gå til drift av observasjonsenheten ved regional sikkerhetsavdeling ved Dikemark.

Kap. 732, post 76 Innsatsstyrt finansiering av sykehus, overslagsbevilgning

Kap. 732, post 76 er en overslagsbevilgning. Samlet utbetaling over de aktivitetsbaserte ordningene skjer på grunnlag av registrert aktivitet. Dette innebærer at departementet på forhånd ikke vet hvor stor utbetalingen over denne posten vil bli. I 2008 utgjør a kontoutbetalingene over kap. 732, post 76 til Helse Sør-Øst RHF 9 453,1 mill. kroner. A konto beløpet er basert på en prognose for aktivitet fra 1. tertial 2007, og det er dette nivået som skal videreføres og økes med 1,5 pst. i 2008. A kontobeløpet er basert på en anslått samlet DRG-produksjon på 648 565 DRG-poeng, 715,9 mill. kroner overført fra kap. 732, post 77 og 8,2 mill. kroner i tilleggsrefusjoner. Beløpet overført fra 732, post 77 tilsier et

^{1,2} Posten er beskrevet under tabellen.

aktivitetsnivå på 1 602 379 refusjonspoeng og 181,7 mill. kroner for hjemmedialyse og poliklinisk stråleterapibehandling. Det vises for øvrig til utbetalingsbrevet for januar. A kontoutbetalingene baserer seg på en enhetspris på 33 647 kroner, jf. St.prp. nr. 1 (2007-2008) og Budsjett-innst. S. nr. 11 (2007-2008). A kontoutbetalingene for poliklinisk somatisk aktivitet bygger på en enhetspris på 993 kroner.

Kap. 732, post 77 Refusjon poliklinisk virksomhet ved sykehus mv., overslagsbevilgning
Kap. 732, post 77 er en overslagsbevilgning. Samlet utbetaling over posten skjer på grunnlag av registrert aktivitet. En aktivitet i 2008 i tråd med St.prp. nr. 1 (2007-2008) og Budsjett-innst. S. nr. 11 (2007-2008), tilsier en utbetaling på 1 114 mill. kroner for Helse Sør-Øst RHF. Beløpet er basert på en prognose for aktivitet fra 1. tertial 2007, og det er dette nivået som skal videreføres og økes med 1,5 pst. i 2008. Departementet har holdt tilbake midler på kap. 732, post 77 for å dekke utgifter som utbetales av NAV for regninger fra 2007 som forfaller til utbetaling i 2008.

Kap. 732, post 79 Tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte
Helse Sør-Øst RHF kan totalt disponere inntil 256,197 mill. kroner. Den reelle aktiviteten innenfor ordningen vil avgjøre de endelige inntektene innenfor rammen. Utbetalingen til de regionale helseforetakene vil skje a konto. Departementet vil underveis vurdere a konto beløpets størrelse i forholdet til rapportert aktivitet innenfor ordningen. Dersom det er mindre behov enn bevilgningen skulle tilsi, vil departementet holde tilbake midler.

Kap. 743 post 73 Tilskudd til arbeid med vold og traumatisk stress
Det er behov for å styrke kompetansen og samarbeidet om volds- og traumerammede, herunder flyktninger og asylsøkere. Midler til Psykososialt team for flyktningers kompetanse- og veiledningsvirksomhet vil fra 2006 inngå i Sosial- og helsedirektoratets tildeling til regionale ressursentre om vold og traumatisk stress. Midler til klinisk virksomhet tildeles Helse Sør-Øst RHF.

Kap. 743 post 75 Tilskudd til styrking av psykisk helse
Tilskuddet skal sette Helse Sør-Øst RHF i stand til å gjennomføre planlagt omstilling og styrking av psykisk helsevern. Midlene er øremerket tilskudd fra Opptrappingsplanen for psykisk helse og er fordelt mellom regionale helseforetak etter objektive fordelingsnøkler.

3. Pasientbehandling

3.1. Aktivitet

Den ressursrammen som samlet blir stilt til rådighet i dette oppdragsdokumentet legger til rette for en generell vekst i pasientbehandlingen med 1 ½ pst. fra 2007 til 2008, jf. omtale i St. prp. nr 1 (2007-2008). Veksten kan imidlertid fordele seg ulikt innenfor forskjellige behandlingsområder. Det understrekes at veksten måles i forhold til den prognosen for aktivitetsnivå i 2007 pr. 1. tertial 2007 som er lagt til grunn i statsbudsjettet for 2008. Dersom aktiviteten i 2007 blir høyere enn det som her er forutsatt, vil veksten fra 2007 til 2008 bli tilsvarende lavere. Veksten gjelder behandling som er omfattet av de aktivitetsbaserte tilskuddsordningene (Innsatsstyrt finansiering og Refusjon poliklinisk virksomhet ved sykehus mv.), så vel som behandling som i all hovedsak finansieres av basisbevilgningen (f.eks. rehabilitering, psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert behandling av rusmiddelavhengige). Økte tilskudd gjennom Opptrappingsplan for rusfeltet og Opptrappingsplanen for psykisk helse kommer i tillegg til dette.

Gjennom de aktivitetsbaserte finansieringssystemene gjøres deler av budsjettet avhengig av hvor mange pasienter som får behandling og kompleksiteten i behandlingen de får. Prioriteringene som gjøres med hensyn til hvilke pasienter som skal tilbys behandling skal være uavhengige av de aktivitetsbaserte tilskuddene. Det er ikke lagt opp til at finansieringen gjennom de aktivitetsbaserte finansieringssystemene dekker hele kostnaden ved undersøkelse eller behandling. Refusjonene skal i utgangspunktet dekke anslagsvis 40 pst. av gjennomsnittskostnadene for aktuelle pasientgrupper. Refusjonen er derfor ikke ment å dekke marginalkostnadene ved økt aktivitet. De aktivitetsbaserte tilskuddene skal sammen med basisbevilgningen legge grunnlag for gjennomføring av kravet til aktivitet. Det er avgjørende at det regionale helseforetaket er seg dette bevist for å kunne oppnå tilfredsstillende kostnadskontroll.

I denne forbindelse meldes det om at finansieringssystemet for somatisk, poliklinisk aktivitet er lagt om fra 1. januar 2008.

Omfanget av avtaler mellom regionale helseforetak og private kommersielle sykehus må være begrenset, og ta hensyn til prosjektet "Raskere tilbake". Sykehus og helseinstitusjoner eid og drevet av frivillige og ideelle organisasjoner skal sikres gode vilkår gjennom avtaler med det regionale helseforetaket.

Det legges til grunn at midlene til psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert behandling av rusmiddelavhengige benyttes i samsvar med de spesielle krav som stilles til gjennomføringen av Opptappingsplanen for psykisk helse og Opptappingsplanen for rusfeltet.

Styringsvariabler:

- Antall produserte DRG-poeng
- Inntekter for somatisk poliklinisk aktivitet/antall refusjonpoeng
- Polikliniske inntekter refundert av NAV
- Den prosentvise veksten innenfor psykisk helsevern og rusbehandling skal i 2008 være sterkere enn innen somatikk.

Tiltak for oppfølging:

- Det øremerkede tilskuddet innen psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert behandling av rusmiddelavhengige skal komme i tillegg til, og ikke istedenfor de kostnader som finansieres gjennom basisbevilgningen.
- Det øremerkede tilskuddet til helse- og rehabiliteringstjenester for sykmeldte innenfor prosjektet "Raskere tilbake" skal komme i tillegg til, og ikke istedenfor, de kostnader som finansieres gjennom basisbevilgningen.

3.2. Kvalitet

Det er et mål at befolkningen tilbys spesialisthelsetjenester av god kvalitet. Helsetjenester av god kvalitet kjennetegnes av at de er virkningsfulle, trygge og sikre, samordnede, tilgjengelige og rettferdig fordelt, og at brukerne er involvert. God kvalitet forutsetter også nytte i forhold til kostnaden og at sykdom forebygges. For å nå målet om helsetjenester av god kvalitet må brukermidvirkningen styrkes, og utøvernes ferdigheter og kunnskaper må raskt komme brukerne til gode. Samtidig er kvaliteten på de tjenestene som leveres et lederansvar, og det må stimuleres til ledelsesmodeller og kvalitetssystemer som fremmer samhandling, forbedringsarbeid og sikkerhetskultur. Ved å bruke informasjon om resultater fra kvalitetsindikatorer, medisinske kvalitetsregistre, pasientsikkerhetssystemer, tilsynsrapporter og erfaringer fra brukerne, kan tjenestene forbedres og justeres underveis.

3.2.1. Tjenestene skal virke

God kvalitet forutsetter at behandling, forebygging, pleie, omsorg og rehabilitering er basert på pålitelig kunnskap om effekt av tiltak. Tiltakene skal gi den tilsiktede virkning, og faglige avveininger og beslutninger må derfor bygge på relevant, pålitelig og oppdatert kunnskap og erfaring.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal drive nasjonale medisinske kvalitetsregistre det er tillagt ansvar for og sørge for at helseforetakene rapporterer data til nasjonale medisinske kvalitetsregistre som er forankret i eget og andre regionale helseforetak.
- Helse Sør-Øst skal bidra til å identifisere områder hvor det er behov for at Sosial- og helsedirektoratet utarbeider nasjonale retningslinjer, bidra i det nasjonale arbeidet med å utvikle retningslinjer, samt følge opp og implementere retningslinjer som utarbeides. Nasjonale handlingsprogrammer innenfor kreftområdet kommer i denne kategorien.
- Der det finnes klar dokumentasjon på sammenhengen mellom volum og kvalitet skal Helse Sør-Øst sikre at dette vektlegges i organiseringen av tjenestene.
- Helse Sør-Øst skal sette i gang prosesser for å bedre tilbudet til slagrammede i tråd med ny kunnskap om akuttbehandling.
- Helse Sør-Øst skal som ledd i arbeidet med kvalitetsforbedring i spesialisthelsetjenesten i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet bidra til at innholdet i Helsebiblioteket videreutvikles, herunder bidra til at retningslinjer og prosedyrer utviklet i helseforetakene gjøres tilgjengelige gjennom Helsebiblioteket. Det vises til St.prp. nr. 1 (2007 – 2008) der det er omdisponert 6,07 mill. kroner for finansiering av Helsebiblioteket. Det henstilles til at Helse Sør-Øst gjennomgår sine fordeler av Helsebiblioteket, herunder tar i betraktning verdien på de nye tjenester som nå er gratis tilgjengelig for helseforetakene, og som man alternativt måtte ha betalt for gjennom egne abonnementer, vurderer å bidra til finansieringen av Helsebiblioteket slik at finansieringen i 2008 blir på samme nivå som i 2007. Helse- og omsorgsdepartementet legger til grunn at Helse Sør-Øst og Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten innen utgangen av første tertial har avtalt den resterende medfinansiering for 2008. Det forventes at Helse Sør-Øst målbevisst arbeider for å ta ut effektene av det som ligger i bruken av Helsebiblioteket.
- Helse Sør-Øst skal etablere systemer for at kunnskap fra anvendt nasjonal og internasjonal forskning og kunnskapsoppsummeringer, overføres til og implementeres i helsetjenesten.
- Helse Sør-Øst RHF skal sikre at Kreftregisteret viderefører sitt arbeid på kreftområdet innenfor registrering, forskning, rådgivning og informasjon. Arbeidet med etablering av nasjonale kvalitetsregistre (spesialregistre) for ulike krefttyper i regi av Kreftregisteret skal videreutvikles og i størst mulig grad samordnes med prosesser for tilrettelegging av evt felles løsninger for nasjonale kvalitetsregistre i regi av de regionale helseforetakene.

3.2.2. Tjenestene skal være trygge og sikre

God kvalitet forutsetter at sannsynligheten for feil og uønskede hendelser er redusert til et minimum. Det fordrer både gode meldesystemer som sikrer at hendelsene blir registrert og brukt i læringsøyemed og en sikkerhetskultur som gjør at ansatte melder fra om uønskede hendelser.

Styringsvariabel:

- Andel av tvangsinnlagte i psykisk helsevern
- Andel NPE saker der pasienten har fått medhold i erstatningskravet

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal sørge for at helseforetakene rapporterer uønskede hendelser til Nasjonal enhet for pasientsikkerhet, og samarbeider med senteret for å sikre læring og forbedring som følge av hendelsene.
- Helse Sør-Øst skal implementere handlingsplan for kvalitetssikret bruk av tvang.
- Helse Sør-Øst skal sørge for at det er etablert ledelsesforankrede, kliniske etikk-komiteer i hele helseforetaksgruppen, og at disse sikres nødvendige rammer og ressurser.
- Helse Sør-Øst skal inkludere tverrfaglig spesialisert behandling av rusmiddelavhengige (TSB) i ansvarsområdet til kliniske etiske komiteer.

3.2.3. Tjenestene skal involvere brukerne og gi dem innflytelse

God kvalitet forutsetter at brukernes og pasientenes erfaringer og synspunkter får innflytelse på utøvelsen av tjenesten. Brukerne skal medvirke og ha innflytelse både i planlegging av tjenestene og i den enkelte konsultasjon og samtale, og de skal motta relevant informasjon om behandling og eventuelt kjente komplikasjoner ved behandlingen som skal utføres. På systemnivå må brukerorganisasjonene gis mulighet til å medvirke i planlegging og evaluering av tjenestene.

For å ivareta den samiske befolkningens behov for tjenester er det viktig at Helse Sør-Øst bidrar til at personellet har nødvendig forståelse for samisk språk og kultur. Innvandrere utgjør 7-8 pst. av befolkningen. For å kunne yte tjenester av god kvalitet til denne gruppen er det behov for å inneha relevant kunnskap om pasientens språk og kultur slik at det kan gis et tilpasset tilbud.

Styringsvariabel:

- Andel av ventetider på sykehusvalg.no som er oppdatert siste 4 uker.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal etablere rutiner slik at tjenesten kan nyttiggjøre seg av brukernes erfaringer.
- Helse Sør-Øst skal sørge for at det er brukerutvalg i alle helseforetak, inkludert i det regionale helseforetaket, og at disse medvirker i utformingen av tjenestetilbudet.
- Helse Sør-Øst skal tilrettelegge hjelpemidler for døve og sterkt hørselshemmede pasienter når tjenesten krever det, eller når disse pasientene har behov for dette.
- Helse Sør-Øst skal sørge for og finansiere tolketjenester til pasienter som har behov for dette.
- Helse Sør-Øst skal samarbeide med Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten om brukertilfredshetsundersøkelser og kvalitetsmålinger

3.2.4. Tjenestene skal være helhetlige og sammenhengende

Det er et mål at pasienter og brukere møter en helhetlig helsetjeneste som er godt samordnet, preget av kontinuitet og med helhetlige behandlingsskjeder som både ivaretar god behandlingsskvalitet og rehabilitering og habilitering. Behandlingsskjedene bør støttes av en hensiktsmessig informasjonsflyt. Særlig viktig er dette for pasienter med langvarige og sammensatte behov, som for eksempel syke eldre, syke barn og unge, pasienter med kroniske lidelser, pasienter med psykiske lidelser, rusmiddelavhengige og pasienter i terminalfasen. Det er en målsetning å bedre samhandlingen mellom primær- og spesialisthelsetjenesten. Samhandling innad i spesialisthelsetjenesten og mellom tjenestenivåene skal inngå som en naturlig del av tjenestenes arbeid. Videreutvikling av avtaler, likeverdige partnerskap og

gjensidig respekt mellom de samarbeidende aktørene er sentralt for å lykkes. Et verktøy som kan bidra til dette, er utarbeiding av individuell plan i tråd med bestemmelsene i forskrift om individuell plan etter helselovgivningen og sosialtjenesteloven til brukere som trenger langvarige og/eller sammenhengende tjenester.

Styringsvariabler:

- Minst åtti prosent av epikriser skal sendes ut innen syv dager.
- Det skal normalt ikke være korridorpasienter.
- Pasienter tildelt individuell plan.
- Andel reinnleggelser innen 30 dager i akuttavdeling, psykisk helsevern.
- Frekvens av keisersnitt i forhold til total antall fødsler.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal videreføre arbeidet med lokale samarbeidsavtaler mellom helseforetak og kommuner i eget område i tråd med føringene i Nasjonal rammeavtale om samhandling på helse- og omsorgsområdet - mellom Helse- og omsorgsdepartementet og KS, og tilhørende veileder. Helse Sør-Øst skal følge opp og videreutvikle samarbeidet mellom helseforetak og kommuner om pasientrettede samhandlingstiltak overfor prioriterte pasientgrupper
- Helse Sør-Øst skal bistå kommunene for å sikre pasienter med psykiske lidelser og rusmiddelavhengighet og som har store og sammensatte behov, god oppfølging på riktig omsorgsnivå.
- Helse Sør-Øst skal følge opp samarbeidsavtalen som er inngått med statlig regionalt barnevern slik at barn og unge som har behov for tjenester både fra psykisk helsevern for barn og unge, tverrfaglig spesialisert behandling av rusmiddelavhengige og barnevern får sammenhengende og helhetlige tilbud og slik at gjensidig informasjonsutveksling herunder bekymringsmeldinger finner sted på en hensiktsmessig måte.

3.2.5. Tjenestene skal utnytte ressursene på en god måte

God kvalitet forutsetter at ressursene herunder bygg og utstyr er utnyttet på en slik måte at pasienten og samfunnet får mest mulig gevinst. God ressursutnyttelse betyr å tilby rett tjeneste til rett pasient på rett måte og til rett tid.

Styringsvariabler:

- Det skal være færre enn fem prosent strykninger av planlagte operasjoner.
- Antall konsultasjoner per årsverk ved voksenpsykiatriske poliklinikker per virkedag skal økes.
- Antall tiltak per årsverk ved barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikker per virkedag skal økes.

3.2.6. Tjenestene skal være tilgjengelige

Helsetjenester skal være tilgjengelige og tilbudene skal nå ut til alle uavhengig av egen økonomi, sosial status, bosted, alder, kjønn og etnisk bakgrunn.

Styringsvariabler:

- Gjennomsnittlig ventetid for ordinært avviklede pasienter fordelt på somatikk, barne- og ungdomspsykiatri (BUP), voksenpsykiatri (VOP) og tverrfaglig spesialisert behandling av rusmiddelmissbrukere (TSB).

- Gjennomsnittlig ventetid for ordinært avviklede rettighetspasienter innen somatikk skal ikke øke, mens den skal reduseres innen BUP, VOP og TSB.
- Ventetid til vurdering innen BUP skal være mindre enn 10 dager.
- Gjennomsnittlig ventetid for ordinært avviklede pasienter på planlagt avrusning skal reduseres.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal sette av 0,5 mill. kroner til arbeid med å etablere flere tilbud om lysbehandling av psoriasispatienter i samarbeid med kommunehelsetjenesten. I dette arbeidet skal innsparinger ved lavere kostnader til transport tas med som en del av beslutningsgrunnlaget.

3.3. Prioritering

Det er et mål at spesialisthelsetjenesten skal sikre pasientene et likeverdig tilbud på tvers av diagnosegrupper, geografi og sosial status. Dette innebærer at det må gjøres prioriteringer på tvers av diagnosegrupper. Det er en målsetning at det skal gjøres en faglig og overordnet vurdering ved innføring av nye kostbare metoder og medisiner, slik at investeringer sees i sammenheng med lokale, regionale og nasjonale behov. Den enkelte pasients helsetilstand skal vurderes i henhold til prioriteringsforskriften. Praktisering av prioriteringsforskriften må bli mer enhetlig også på tvers av de regionale helseforetakene.

Styringsvariabler:

- Andel rettighetspasienter.
- Andel fristbrudd.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal samarbeide med de andre regionale helseforetakene og Sosial- og helsedirektoratet om utarbeidelse av veileder for praktiseringen av prioriteringsforskriften innenfor ulike fagområder.
- Helse Sør-Øst skal iverksette tiltak for å utjevne forskjeller mellom helseforetakene i andelen som tildeles rett til nødvendig helsehjelp i de ulike pasientgruppene.
- Helse Sør-Øst skal i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet gjennomgå beslutningsprosesser for investeringer i kostbart utstyr og kostbare medikamenter med sikte på å etablere felles rutiner i de regionale helseforetakene.

3.4. Nøkkeldata

Det er en målsetning at de regionale helseforetakene har gode systemer for levering av data om helsetjenestene

Styringsvariabler:

- Andel institusjoner som har avtale med det regionale helseforetaket, og som er godkjent for rapportering på NPR-melding.
- Andel private avtalespesialister som er godkjent for rapportering på NPR-melding.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal sikre kompletthet og god kvalitet i rapporterte virksomhetsdata.

3.5. Områder med særskilt fokus

3.5.1. Lokalsykehus

Det er et mål at befolkningen skal tilbys et helhetlig og desentralisert sykehusstilbud, som blant annet sikrer nærhet til akuttfunksjoner og fødetilbud. Dette innebærer at lokalsykehusenes funksjoner må tilpasses i forhold til behandlingsskjedene. I forbindelse med arbeidet med helhetlige behandlingsskjeder er det satt i gang en utredning av AMK-sentraler og prehospitaltjenester. Departementet vil komme tilbake til dette i eget brev.

Tiltak for oppfølging:

- Arbeidet med en bedre funksjonsdeling mellom sykehus, som fremmer kvalitet i pasientbehandlingen, skal videreføres. Helse Sør-Øst skal påse at kreftkirurgi som primærbehandling skjer ved sykehus med tilfredsstillende pasientvolum og kompetanse.
- Helse Sør-Øst skal ivareta gode og bredt involverende lokale prosesser ved utviklings- og omstillingsprosesser, jf. rapport om "Lokalsykehusenes akuttfunksjoner i en samlet behandlingsskjede".
- Helse Sør-Øst skal påse at lokalsykehusfunksjonene, også ved de store sykehusene, innrettes og organiseres ut fra behovene i de store sykdomsgruppene, og de pasientgruppene som trenger tett oppfølging (som syke eldre og kronisk syke).

3.5.2. Spesialisthelsetjeneste for eldre

Helse- og omsorgsdepartementet har under utarbeidelse en strategi for spesialisthelsetjenester for eldre, jf. Nasjonal helseplan 2007-2010 og St. meld nr. 25 (2006-2007) *Mestring, muligheter og mening*. Det er en målsetning at spesialisthelsetjenesten i samarbeid med de kommunale tjenestene, herunder fastlege og pleie- og omsorgstjenesten, bidrar til helhetlige behandlings- og rehabiliteringsskjeder, innrettet mot eldre pasienters behov. Strategien legger til grunn et systematisert arbeid for å forene de ressurser og den kunnskap som finnes om eldres behov for spesialisthelsetjenester. Rapporten "Respekt og kvalitet. Rapport om styrking av spesialisthelsetjenester for eldre – forslag til mål og strategier" (IS-1498) utarbeidet av Sosial- og helsedirektoratet er i denne forbindelse et veiledende dokument.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal påse at den regionale handlingsplanen sammenfaller med den nasjonale strategien, slik at de nasjonale målene nås når den regionale handlingsplanen følges opp.

3.5.3. Psykisk helsevern

Det overordnede målet med sektorens arbeid innen psykisk helsevern er å fremme uavhengighet, selvstendighet og evnen til å mestre eget liv. Et sterkt brukerperspektiv og desentraliserte tjenestetilbud med fokus mot kommunene og nært samarbeid med andre spesialiserte tjenester – særlig tverrfaglig spesialisert behandling av rusmiddelavhengige - er forutsatt å være sentrale elementer i arbeidet. Det forutsettes at Opptrappingsplanen på rusfeltet sees i nær sammenheng med arbeidet innen psykisk helsevern. Gjennom statsbudsjettet for 2008 følges Opptrappingsplanen for psykisk helse videre opp.

Det er en overordnet målsetning at spesialister med driftsavtale med regionale helseforetak skal bidra til å oppfylle «sørge for»-ansvaret. Det må derfor legges til rette for bedre å integrere avtalespesialistene med sikte på å oppnå en god oppgavefordeling mellom avtalespesialister og øvrig spesialisthelsetjeneste.

Selv om opptrappingsplanen avsluttes i 2008, skal det tydelige fokuset arbeidet med psykisk helse har hatt, beholdes etter dette. De overordnede mål og verdigrunnlag fra opptrappingsplanen skal fortsatt legges til grunn for utforming og organisering av tjenestetilbudet. Som hovedprinsipp vil ordinære virkemidler og gjeldende styringssystemer overfor regionale helseforetak bli lagt til grunn for statens styring av området etter 2008.

Tiltak for oppfølging:

- Distriktpsykiatriske sentre (DPS) skal være faglig og bemanningsmessig i stand til å ivareta individuelle og sammensatte behandlingsbehov hos pasienter som henvises til psykisk helsevern. Sykehusavdelingene skal ivareta spissfunksjoner. Ressursfordelingen mellom sykehusavdelinger og DPS må tilpasses oppgavefordelingen. Det vises i den sammenheng til DPS-veileder fra Sosial- og helsedirektoratet.
- Helse Sør-Øst skal overvåke overbelegg og tidlig utskrivning ved akuttavdelingene. Helse Sør-Øst må iverksette ytterligere tiltak herunder vurdere å øke akutt plasser dersom det er risiko for overbelegg utover det som kan defineres som ekstraordinære situasjoner.
- Helse Sør-Øst skal ha etablerte systemer som sørger for forsvarlige helsetjenester. Systemene skal være dokumentert og systemene skal sikres i et internkontrollperspektiv.
- Helse Sør-Øst skal sørge for at det er rutiner/systemer som innebærer at henvisninger til spesialisthelsetjenester innen psykisk helsevern blir koordinert, slik at pasienter slipper å henvende seg til flere tjenesteytere for å få hjelp.
- Helse Sør-Øst skal sørge for at barn som har foreldre med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet skal identifiseres og bli vurdert i forhold til eventuelle hjelpebehov samt motta tilpasset oppfølging.
- Helse Sør-Øst skal legge til rette for at ingen barn og unge under 23 år med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet må vente mer enn 10 virkedager på vurdering (lenger frist ved vurderingssamtale) av rett til nødvendig helsehjelp eller mer enn maksimalt 90 dager (65 virkedager) før behandling senest blir iverksatt der det foreligger rett til nødvendig helsehjelp, jf. ny ventetidsgaranti som trer i kraft i 2008.
- Helse Sør-Øst skal videreutvikle tilbudet til personer med spiseforstyrrelser.

3.5.4. Rehabilitering og habilitering

I St. prp. nr 1 (2007-2008) la Helse- og omsorgsdepartementet fram nasjonal strategi for habilitering og rehabilitering. Planperioden er fra 2008 til 2011. Det er et mål at strategien bidrar til at rehabilitering og habilitering får en riktig plass i tråd med overordnede helse- og velferdspolitiske mål. Dette krever tiltak og innsats på mange områder og langsiktig utviklingsarbeid. Ikke minst vil det kreve et ledelsesmessig fokus slik at statusen på rehabiliteringsfeltet endres.

Som retningsgivende for arbeidet med å følge opp strategien nevnes helhetlige behandlings- og rehabiliteringsforløp, samhandling og brukermedvirkning, tilgjengelighet og likeverdighet i tilbudet herunder formidlingstjeneste innenfor muskel- og skjelettlidelser. Rehabilitering skal bidra til å bedre og bevare funksjonsnivået, til at flest mulig kan være aktive deltakere i arbeidsliv og samfunnsliv og bidra til at eldre kan klare seg lengst mulig selv. Rehabilitering som en integrert del av behandlingen i alle kliniske avdelinger er et mål. Lokalsykehusenes rolle i behandlingsskjeden og regionens egen plan for habilitering og rehabilitering er viktige elementer.

Tiltak for oppfølging:

- Rehabiliterings- og habiliteringsområdet skal prioriteres og styrkes.

- I forhold til 2007-nivå skal kapasiteten styrkes når det gjelder årsverk og plasser i sykehus og andre institusjoner som yter tjenester innen spesialisert habilitering og rehabilitering, herunder poliklinikk og rehabiliterings- og habiliteringsteam.
- Helse Sør-Øst skal videreføre arbeidet med etablering/styrking av rehabiliteringstilbudet til personer med alvorlig hodeskade.
- Helse Sør-Øst skal videreutvikle og styrke barnehabiliteringstjenestene.
- Ambulante rehabiliteringstjenester skal ivaretas som en del av lokalsykehusfunksjonen.
- Helse Sør-Øst skal sørge for at personer med utviklingshemming får relevant oppfølging innenfor spesialisthelsetjenesten.
- Helse Sør-Øst skal inngå avtaler med private opptrenings-/rehabiliteringsinstitusjoner som sikrer forutsigbarhet. Det forutsetter blant annet langsiktige avtaler. Det skal legges vekt på behov og kvalitet, i tillegg til pris.
- Helse Sør-Øst skal i 2008 minst opprettholde ressursinnsatsen til private opptrenings-/rehabiliteringsinstitusjoner. Aktivitet gjennom prosjektet "Raskere tilbake" skal komme i tillegg til dette.
- Ordningen med at pasienter kan benytte plasser i private opptrenings-/rehabiliteringsinstitusjoner i andre regioner, uten at slike opphold blir gjenstand for gjestepasientoppgjør mellom regioner, videreføres i 2008.
- Helse Sør-Øst skal videreføre arbeidet med behandlings- og rehabiliteringstilbudet til tinnitusrammede.

3.5.5. **Nasjonale strategier på kreft, diabetes, KOLS, tiltak innen smertebehandling mv**

I 2006 ble det utgitt nasjonale strategier med særskilt fokus på tre diagnosegrupper; kreft, KOLS og diabetes. For å nå målene i strategiene må Helse Sør-Øst bidra til å implementere dem og følge opp målsetningene med konkrete tiltak. Sosial- og helsedirektoratet har en koordinerende rolle på nasjonalt nivå i oppfølgingen av de nasjonale strategiene. Det gjøres videre oppmerksom på at nye tiltak mot kjønnslemlestelse vil bli presentert i løpet av 2008.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal i oppfølging av Nasjonal strategi for kreftområdet 2006-2009 bistå Sosial- og helsedirektoratet i utarbeidelsen av de nasjonale handlingsprogrammene for kreftsykdommer. Helse Sør-Øst skal arbeide for at en kvalitetsmessig standard innen kreftbehandling ivaretas, jf punkt 3.2.1.
- Helse Sør-Øst skal sikre at regionens arbeid med Nasjonal strategi for diabetesområdet 2006-2010 medfører at målene blir nådd på spesialisthelsetjenestens område. Helse Sør-Øst skal påse at det etableres tverrfaglige diabetesteam ved alle helseforetak. Det skal etableres tiltak for å redusere senkomplikasjoner, herunder fotamputasjoner.
- Helse Sør-Øst skal sikre at regionens arbeid med Nasjonal strategi for KOLS-området 2006-2011 medfører at målene blir nådd på spesialisthelsetjenestens område.
- Helse Sør-Øst skal i samhandling med primærhelsetjenesten styrke tilbudet til pasienter med kroniske smerter. Det skal iverksettes tiltak som skal legge til rette for tilstrekkelig kompetanse og kapasitet for å møte utfordringene på dette området, bl.a. ved smerteklinikkene.
- Hørselscreening av nyfødte skal innføres ved landets fødeinstitusjoner i tråd med Nasjonale faglige retningslinjer for syn, hørsel og språk hos barn fra Sosial- og helsedirektoratet (IS-1235).
- Helse Sør-Øst skal sikre adekvat behandlingstilbud til barn og voksne pasienter med myalgisk encefalopati (CFS/ME). Helse Sør-Øst skal etablere et nasjonalt tilbud til de

aller sykeste pasientene med en størrelsesorden på 10 døgnplasser som omtalt i St. prp. nr 1 (2007-2008). Det legges til grunn at de øvrige regionale helseforetak benytter det nasjonale tilbudet gjennom kjøp av behandlingsopphold.

- Helse Sør-Øst skal opprette og sette av 0,5 mill. kroner til drift av et diabetesverksted på Aker universitetssykehus etter modell av det tre-årige prosjektet "Diabetesverkstedet". Diabetesverkstedet skal drive ulike forebyggende tiltak med gruppeveiledning, kostråd og fysisk aktivitet. Helse Sør-Øst skal tilby å dele erfaringene med denne typen modell med de andre regionale helseforetakene.

3.5.6. Nasjonale kompetansesentre i spesialisthelsetjenesten

Det er et mål at Nasjonale kompetansesentre i spesialisthelsetjenestene bidrar til å heve kvaliteten på helsetjenestene som utføres, inkludert å utføre dem så kostnadseffektivt som mulig. Det er også et mål at Nasjonale medisinske kompetansesentre i spesialisthelsetjenesten sikrer kvalitet i hele bredden av helsetjenesten, samtidig som spesialiserte oppgaver og nye trender ivaretas gjennom forskning og kompetanseoppbygging. Kompetansesentre for sjeldne og lite kjente diagnoser og funksjonshemninger skal i tillegg gi individuelle og familierettede tilbud.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal i samarbeid med de øvrige regionale helseforetakene utarbeide et helhetlig forslag til hvilke nasjonale kompetansesentra i spesialisthelsetjenesten det er behov for i et femårsperspektiv og hvor disse bør lokaliseres. Dette omfatter både nasjonale medisinske kompetansesentre og kompetansesentre for sjeldne og lite kjente diagnoser og funksjonshemninger. Forslaget skal utarbeides med utgangspunkt i fastsatte kriterier og sentrale aktører skal involveres i arbeidet i tråd med nasjonale føringer. Oppdraget vil bli spesifisert i eget brev. Helse Vest bes om å lede arbeidet.
- Helse Sør-Øst skal videreutvikle de nasjonale kompetansesentrene for personer med sjeldne og lite kjente diagnoser og funksjonshemninger. Dette skal skje innenfor en helhetlig og dynamisk prosess som omfatter alle kompetansesentre for sjeldne og lite kjente diagnoser og funksjonshemninger i spesialisthelsetjenesten i Helse Sør-Øst, der omfanget av eksisterende tilbud, vurdering av etablering av tilbud til nye grupper, styrking av eksisterende tilbud og avvikling og sammenslåing av tilbud inngår. Helse Sør-Øst skal søke råd hos Sosial- og helsedirektoratet i dette arbeidet.
- Helse Sør-Øst RHF skal påta seg å ivareta kompetansesenterfunksjon for diagnosen Aniridi. Sosial- og helsedirektoratet har anbefalt funksjonen lagt til Rikshospitalet HF/SSD. Helse Sør-Øst bes også om å påta seg å ivareta kompetansesenterfunksjonen for diagnosene Landau Kleffner, Sturge Weber og Aicardi. Direktoratet har anbefalt at kompetansesenterfunksjonene for disse tre diagnosene blir lagt til Rikshospitalet HF/Tuberøs Sklerose kompetansesenter.

3.5.7. Lands- og flerregionale og overnasjonale funksjoner

Det er et nasjonalt mål å sikre lik tilgang til og bruk av landsfunksjoner, flerregionale funksjoner og evt overnasjonale tilbud om høyspesialisert pasientbehandling. Forslag om framtidig organisering av høyspesialiserte helsetjenester og nasjonale kompetansesentre utarbeidet av de regionale helseforetakene, og tilrådninger fra Sosial- og helsedirektoratet, ligger til grunn for departementets beslutning om å etablere et nytt styringssystem for dette området.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal i samarbeid med de øvrige regionale helseforetakene utarbeide et helhetlig forslag til hvilke lands- flerregionale og eventuelt overnasjonale funksjoner det er behov for i et femårsperspektiv og hvor disse bør lokaliseres. Forslaget skal utarbeides med utgangspunkt i fastsatte kriterier og sentrale aktører skal involveres i arbeidet i tråd med nasjonale føringer. Oppdraget vil bli spesifisert i eget brev. Helse Vest bes om å lede arbeidet.
- Helse Sør-Øst skal øke antall Cochlea implantatoperasjoner til voksne til 100 operasjoner.
- Helse Sør-Øst skal styrke behandlingstilbudet til pasienter med leppe-kjeve-ganespalte og barn med velocardiofacialt syndrom, ved å opprette et informasjons- og kontaktsenter for pasienter med leppe-kjeve-ganespalte, pårørende og for helsepersonell samt opprette et multidisiplinært team for barn med velocardiofacialt syndrom. Helse Sør-Øst skal også bistå i arbeidet med utarbeidelse av veiledningsmateriell og etablering av et nasjonalt kvalitetsregister i regi av Helse Vest. Det vises til spesifisering av oppdraget i brev av 02.10.2007.

3.5.8. Tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelavhengige

Regjeringen har lagt fram en opptrappingsplan på rusfeltet for perioden 2007-2010, jf. St.prp. nr. 1 (2007-2008). En målsetting i Opptrappingsplanen er i planperioden å styrke kvaliteten og kapasiteten på tjenestene innen tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelavhengige (TSB), herunder legemiddelassistert rehabilitering (LAR). Det vil i planperioden også være et mål at samhandling i tjenestene til rusmiddelavhengige styrkes, både innad i spesialisthelsetjenesten og mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene. Opptrappingsplanen legger opp til at ambulant virksomhet blir tillagt større vekt. Videre legges det vekt på en styrking av rutiner og samhandling for å unngå behandlingsavbrudd og en styrking av innsatsen og kapasiteten i psykisk helsevern og TSB for å ivareta pasienter med både psykiske lidelser og rusmiddelavhengighet, såkalte dobbeltdiagnoser. Det er et mål at brukerne trekkes mer inn i arbeidet på feltet, og at forskning og kompetanse styrkes. Videre er det en målsetning at tiltakene for barn av personer med rusmiddelproblemer og psykiske lidelser samt rusmiddelavhengige som i tillegg til sin rusmiddelavhengighet også har psykiske lidelser og/eller somatiske lidelser/sykdommer, videreføres og styrkes.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal øke kapasiteten innen TSB med særlig vekt på økt kapasitet innen akuttbehandling, avrusning og ambulante team, samt legemiddelassistert rehabilitering (LAR).
- Helse Sør-Øst skal styrke den helsefaglige kompetansen innen tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelavhengige.
- Helse Sør-Øst skal videreutvikle samarbeidstiltak mellom spesialisthelsetjenesten, kommunale tjenester og barnevern for gravide rusmiddelavhengige i LAR og annen tverrfaglig spesialisert behandling.
- Helse Sør-Øst skal sikre at alle pasienter som blir henvist til tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelavhengige også skal vurderes for sine behov for øvrige tjenester innen spesialisthelsetjenesten.
- Helse Sør-Øst skal sikre gode rutiner ved utskrivning etter endt behandling eller ved behandlingsavbrudd for å legge forholdene til rette for god oppfølging for kommunale tjenesteytere.
- Helse Sør-Øst skal årlig registrere antall gravide rusmiddelavhengige som er i legemiddelassistert rehabilitering og hva slags tilbud disse pasientene mottar.

- Helse Sør-Øst skal i samarbeid med Kriminalomsorgen legge forholdene til rette for at innsatte som gis anledning til dette, kan sone etter § 12 i straffegjennomføringsloven i institusjoner innen tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelavhengige.
- Helse Sør-Øst skal styrke tilbudet for akutt avrusning i Oslo-regionen og i samarbeid med Oslo kommune avklare ansvarsforholdene på dette området.

3.5.9. Kvinnehelse

I St. meld. nr. 16 (2002-2003) Resept for et sunnere Norge, ble strategiplan for kvinners helse presentert. Det er nødvendig å ha særlig oppmerksomhet rettet mot at kvinners behov for helsetjenester blir fulgt opp. Det er viktig at kjønnsperspektivet integreres på en god måte i virksomheten både når det gjelder behandling, forskning, utdanning og opplæring.

Departementet forutsetter likeverdig behandling av menn og kvinner for samme type plager. Spesielle utfordringer knyttet til kvinners og menns helse må møtes med tilstrekkelig kunnskap og ressurser. Det er derfor et mål at kjønnsperspektivet trekkes inn i forskning der dette er relevant.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal arbeide med en helhetlig fødsels- og svangerskapsomsorg i samarbeid med primærhelsetjenesten.
- Helse Sør-Øst skal utvikle lavrisikotilbud til kvinner med normale svangerskap og fødsler.
- Helse Sør-Øst skal bidra til å sikre gjennomføring av mammografiprogrammet i tråd med nasjonale føringer, herunder sikre gode tekniske kommunikasjonsmuligheter mellom de ulike aktørene som deltar i den praktiske gjennomføringen av programmet.
- Helse Sør-Øst RHF skal sikre nasjonal kompetanseoppbygging og kompetansespredning ved Nasjonalt medisinsk kompetansesenter for kvinnehelse ved Rikshospitalet HF.

3.5.10. Organdonasjon og transplantasjoner

Det er et nasjonalt mål å øke antall donasjoner fra dagens 17 donasjoner per million innbyggere til 30 donasjoner. I arbeidet med å nå målet må det regionale foretaket sørge for at det avsettes ressurser til funksjonen som donoransvarlig lege ved de sykehus som er godkjent for organdonasjon, og at organdonasjon ivaretas på en god måte.

En arbeidsgruppe vil våren 2008 gi anbefalinger til videre tiltak for å nå nasjonale mål på området. Departementet vil komme tilbake til dette.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal legge til rette for at potensielle donorer identifiseres, og at helsepersonell tar opp spørsmålet om organdonasjon i tråd med retningslinjene beskrevet i rundskriv I-9/2003.
- Helse Sør-Øst skal arbeide for å øke antall tilgjengelige organer i samarbeid med Nasjonal koordinator for organdonasjon.
- Faglig opplæring av helsepersonell i spørsmål om organdonasjon skal styrkes, spesielt i forhold til kompetanse i kommunikasjon med de pårørende.
- Andelen levende giver av nyre (familiemedlem) skal opprettholdes på 40 prosent av det totale antall nyretransplantasjoner.
- Donoransvarlige leger ved landets universitetssykehus skal frigjøres i deltid for å kunne ivareta oppgavene med organdonasjon.

3.5.11. Beredskap og smittevern

Det er et mål at Helse Sør-Øst medvirker til å videreutvikle kvalitet, helhet og samhandling i sektorens smittevern og beredskapsarbeid i samarbeid med kommunesektoren, andre regionale helseforetak, Sosial- og helsedirektoratet, Nasjonalt folkehelseinstitutt, Statens strålevern, fylkesmenn og andre samarbeidsparter.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal sørge for at helseforetaksgruppen oppdaterer, videreutvikler og øver sine beredskapsplaner, herunder planer mot atomhendelser, biologiske hendelser (smittsomme sykdommer / pandemisk influensa) og kjemiske hendelser.
- Helse Sør-Øst skal etablere samarbeidsformer med kommunene, og øvrige samarbeidsparter i egen og andre helseregioner, bl.a. om landsfunksjonen for behandling av pasienter utsatt for atom-, biologiske og kjemiske hendelser, om operativ ressursdisponering og samhandling ved kriser.
- Helse Sør-Øst skal starte en prosess med sikte på å akkreditere alle mikrobiologiske laboratorier innenfor helseforetaksgruppen.
- Helse Sør-Øst skal forebygge antibiotikaresistens og sykehusinfeksjoner og iverksette tiltak i tråd med ny handlingsplan som ventes våren 2008.
- Helse Sør-Øst skal utarbeide konkrete mål for sitt smittevernarbeid.
- Helse Sør-Øst skal sikre at det gjennomføres risiko- og sårbarhetsanalyser ved det enkelte sykehus knyttet til kritisk infrastruktur, herunder vann- og strømforsyning, og sørge for at det iverksettes tiltak som sikrer nødvendige leveranser og systemer for distribusjon.
- Helse Sør-Øst skal innarbeide beredskapshensyn i tjenestens logistikksystemer og leveranseavtaler slik at de regionale helseforetakene og helseforetakene sammen kan ivareta et samlet nasjonalt ansvar for forsyning av legemidler, materiell og andre kritiske innsatsfaktorer til spesialisthelsetjenesten i landet.
- Helse Sør-Øst skal bistå Sosial- og helsedirektoratet med en gjennomgang av den nasjonale forsyningssikkerheten og vurdere behov for tiltak.
- Helse Sør-Øst skal sikre at oversikt over antidotbeholdning i foretakene blir rapportert inn til Apotekforeningens databedrift for å få samlet oversikt over sykehusenes, regionens og nasjonal beholdning av antidoter mv.
- Helse Sør-Øst skal bistå Sosial- og helsedirektoratet med å utarbeide retningslinjer og prosedyrer for etablering og utsendelse av helseteam til innsats ved kriser i utlandet.

4. Forskning

Forskning, forskerutdanning, formidling og implementering av forskningsresultater er viktig for å sikre at tjenestetilbudet som gis er trygt, kostnadseffektivt og gir en helsegevinst. Det er et mål å styrke pasientrettet klinisk forskning av høy kvalitet og relevans i helseforetakene, i tråd med føringene som er gitt i Nasjonal helseplan (2007-2010).

Ivaretagelse av kjønnsperspektivet må sikres i den kliniske forskningen (kjønnsforskjeller i sykdom og behandling) herunder må det sikres at det gjennomføres analyser av forskningsresultater etter kjønn der dette er relevant. Det er også viktig at brukerperspektivet blir ivaretatt i forskningen.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal i samarbeid med øvrige regionale helseforetak sikre gjennomføring av forskningssamarbeid innenfor utvalgte tematiske områder gjennom etablering av formelle forskernettverk og/eller andre tiltak, jf oppdrag gitt i 2006 og 2007. Arbeidet skal

forankres i strategigruppe for forskning mellom de regionale helseforetakene og Nasjonal samarbeidsgruppe for forskning (NSG)

- Helse Sør-Øst skal prioritere forskning og oppbygging av forskningskompetanse innen forskningssvake fagområder, herunder tverrfaglig spesialisert behandling av rusmiddelavhengige, psykisk helse, rehabilitering/habilitering og kvinnehelse.
- Helse Sør-Øst skal rapportere både på resultater og ressursbruk til forskning til NIFU STEP i henhold til etablerte systemer og tidspunkt, samt bidra med kompetanse og ressurser i nasjonalt utviklingsarbeid av begge målesystemene.
- Helse Sør-Øst skal bidra i arbeidet med å implementere nasjonal satsing på behovsdrivet innovasjon og næringsutvikling i helsesektoren (2007-2011) med særskilt fokus på IKT og medisinsk-teknisk utstyr i samarbeid med InnoMed, Norges forskningsråd og Innovasjon Norge. De regionale helseforetakene skal bidra til å øke antallet forsknings- og utviklingskontrakter mellom norske leverandørbedrifter og helseforetak (OFU-kontrakter) innenfor helse gjennom å stille nødvendige ressurser i form av kompetanse til disposisjon.
- Helse Sør-Øst RHF bes om å sikre etablering av et nasjonalt stamcelleforskningscenter ved Rikshospitalet HF samt sikre forskning på Duchennes muskeldystrofi i tråd med føringer gitt av Norges forskningsråd. Det vises til at det er bevilget midler over kap. 701, post 50 til disse tiltakene.

5. Utdanning av helsepersonell

Utdanning av helsepersonell som lovpålagt oppgave, skal bidra til å sikre et kompetent og et tilstrekkelig antall helsepersonell i hele helsetjenesten. Dette gjelder i forhold til grunnutdanning (elever/lærlinger/studenter), turnustjeneste, videreutdanning og etterutdanning av helsepersonellet.

Utdanning av helsepersonell er også et strategisk virkemiddel for å oppfylle Helse Sør-Øst sitt ”sørge for”-ansvar. Et kompetent helsepersonell i et tilstrekkelig omfang er en sentral forutsetning for faglighet og kvalitet i tjenestene. Kompetanse skaffes gjennom utdanning og erfaring. Helse Sør-Øst skal sørge for at helseforetakene er attraktive læringsarenaer for helsepersonellet som har helseforetakene som praksisarena eller som arbeidssted.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal sørge for systemer, strukturer og lederforankring i alle ledd av helseforetaksgruppen slik at helseforetakene er attraktive læringsarenaer.
- Helse Sør-Øst skal gjennom etablerte samarbeidsorgan, inngåtte samarbeidsavtaler og god dialog sikre et godt samarbeid med utdanningsinstitusjonene i helseregionen.
- Helse Sør-Øst skal etablere et riktig antall og kvalitativt gode praksisplasser for elever/lærlinger/studenter i grunnutdanning og turnusplasser for turnuskandidater i turnustjeneste.
- Helse Sør-Øst skal gjennom samarbeid med fylkeskommunene bidra til at det etableres et tilstrekkelig antall læreplasser – med et særlig fokus på ambulansearbeiderutdanningen og den nye helsefagarbeiderutdanningen.
- Helse Sør-Øst skal sikre at de som har helseforetakene som læringsarena opplever at praksis/turnus er strukturert og at det gis god veiledning.
- Helse Sør-Øst skal medvirke til at forsøk med tre måneders psykiatritjeneste i turnustjenesten for leger kan gjennomføres.
- Helse Sør-Øst skal planlegge og bidra til videreutdanning og etterutdanning av helsepersonellet for å møte nåværende og framtidige krav til og utfordringer i tjenesten.

- Helse Sør-Øst skal sørge for et tilstrekkelig antall stillinger for tannleger under spesialistutdanning i oral kirurgi og oral medisin
- Helse Sør-Øst skal bidra til at det utdannes et tilstrekkelig antall legespesialister innen de ulike spesialitetene (herunder effektive utdanningsløp) og til god nasjonal, regional og lokal fordeling av leger og mellom spesialiteter.
- Helse Sør-Øst skal sørge for at legenes stillingsstruktur er i tråd med opplysningene i Nasjonalt Råds database <http://www.nr.dep.no/> og systematisk og fortløpende melde inn avviksendringer.

6. Pasientopplæring

Helse Sør-Øst skal sørge for at pasienter og pårørende som har behov for tilrettelagt opplæring får et kvalitativt godt tilbud om dette. Det er et hovedmål å fremme uavhengighet, selvstendighet og evnen til å mestre eget liv. Slik opplæring kan ivaretas i lærings- og mestringssentre eller i andre deler av spesialisthelsetjenesten. Det er en målsetning at brukerne trekkes inn i utforming av dette arbeidet. Det vises i denne sammenheng til likemannsarbeid.

Tiltak for oppfølging:

- Helse Sør-Øst skal sørge for at det er kvalitativt gode Lærings- og mestringssentre (LMS) ved alle helseforetak.
- Helse Sør-Øst skal tilby opplæring og bidra til innsikt i pasienters egen sykdom for pasienter med kronisk sykdom og funksjonsnedsettelse.
- Helse Sør-Øst skal sørge for at spesialisthelsetjenesten i sin region driver aktiv informasjon overfor foreldre om helsemessige konsekvenser ved og forbudet mot kjønnslemlestelse, samt søke å avverge at jenter blir utsatt for kjønnslemlestelse.
- Helse Sør-Øst skal gi råd til foreldre med funksjonshemmede barn om tilbud i Norge, og råd i forhold til bruk av utenlandske metoder.
- Regjeringen har vedtatt en handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen – Oppskrift for et sunnere kosthold. Planperioden strekker seg fra 2007 til 2011. Helse Sør-Øst skal sette seg inn i handlingsplanen og vurdere den opp mot ivaretagelsen av det regionale helseforetakets pålagte oppgaver på området.

7. Sosial- og helsedirektoratets rolle

Departementet har i tildelingsbrev gitt Sosial- og helsedirektoratet i oppdrag å bidra til å håndtere sentrale innsatsområder innen spesialisthelsetjenesten. Dette kan være innspill som brukes som underlag for departementets politikktutforming eller tiltak som retter seg mot de regionale helseforetakene.

Nasjonale helseplaner tillegger Sosial- og helsedirektoratet en sentral rolle på enkelte felt som for eksempel utarbeiding av nasjonale faglige retningslinjer og som leder av råd for kvalitet og prioritering. Sosial- og helsedirektoratet vil i sitt rundskriv IS-2-2008, konkretisere på hvilke områder direktoratet i særlig grad vil søke samarbeid med de regionale helseforetakene i 2008. Det er av stor viktighet for gjennomføringen av Sosial- og helsedirektoratets pålagte oppgaver at direktoratet og de regionale helseforetakene finner egnede arbeidsformer.

8. Oppfølging og rapportering

Rapporteringen gjennom plan- og meldingssystemet skal gi departementet informasjon om måloppnåelse i forhold til helsepolitiske mål.

Styringsvariablene skal rapporteres tertialvis sammen med regnskapstall i henhold til rapporteringsmal som vil bli overlevert det regionale helseforetaket i fortaksmøtet i januar 2008. Mål departementet setter for styringsvariablene framgår av vedlegg 1. Helse Sør-Øst bes i tertialrapportene kommentere utviklingen særskilt dersom utviklingen er avvikende sett i forhold til styringskrav. Helse- og omsorgsdepartementet vil i sin oppfølging og tilbakemelding om styringsvariablene vurdere disse i lys av øvrig tilgjengelig informasjon om utvikling av aktivitet, kvalitet og prioriteringer og kan be om tilleggsinformasjon dersom det er uklarheter om utviklingen rundt enkelte indikatorer.

For nasjonale medisinske kompetansesentra og kompetansesentra for sjeldne og lite kjente diagnoser og funksjonshemninger skal Helse Sør-Øst rapportere til Sosial- og helsedirektoratet i tråd med de krav som stilles.

Helse Sør-Øst skal i tilknytning til årlig meldingen for 2008 rapportere på den samlede gjennomføringen av opptrappingsplanen, herunder bruken av investeringstilskudd (98-08). Departementet kommer nærmere tilbake til rapporteringskravene.

I årlig melding for året 2007 (helseforetaksloven § 34 og vedtektene § 15) skal det også rapporteres på hvordan det regionale helseforetaket tenker å følge opp tiltak og styringsvariabler i oppdragsdokumentet for 2008.

Rapportering på tiltak til oppfølging skal inngå som del av årlig melding. Videre skal det i årlig melding gis en helhetlig presentasjon av hvordan styringsopplegget overfor helseforetakene tilsikter å ivareta Helse Sør-Øst sitt "sørge for"-ansvar. Årlig melding vil være et viktig grunnlag for departementets tilbakemelding til Stortinget angående oppfølging av Nasjonal helseplan. Departementet ber om at det i rapporteringen legges vekt på å vise hvordan planen har vært veiledende for den samlede innsatsen i 2008. Det vises til vedlegg for de rapporteringspunkter, frekvenser og skjemaer som gjelder for resultatkrav satt i dette dokumentet. Tertialrapporter skal forelegges styret i det regionale helseforetaket til behandling på samme måte som økonomirapporteringen til departementet. Frist for innsending av styrets årlige melding for 2007 er 1. mars 2008.

Det regionale helseforetaket har ansvar for at avvik fra formulerte krav skal meldes til departementet når slike avvik blir kjent.

Det skal framgå av oversendelsen av årlig melding at det regionale brukerutvalget har vært med i utformingen av den årlig meldingen og har behandlet den.

Helse Sør-Øst skal komme med innspill til statsbudsjettet for 2010 innen 15. desember 2008.

Rapportering skal skje elektronisk til postmottak@hod.dep.no og med kopi til rapportering@hod.dep.no.

Oslo, x. januar 2008

Sylvia Brustad